

● Γ.6 ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ;

Κρίση και ανάπτυξη

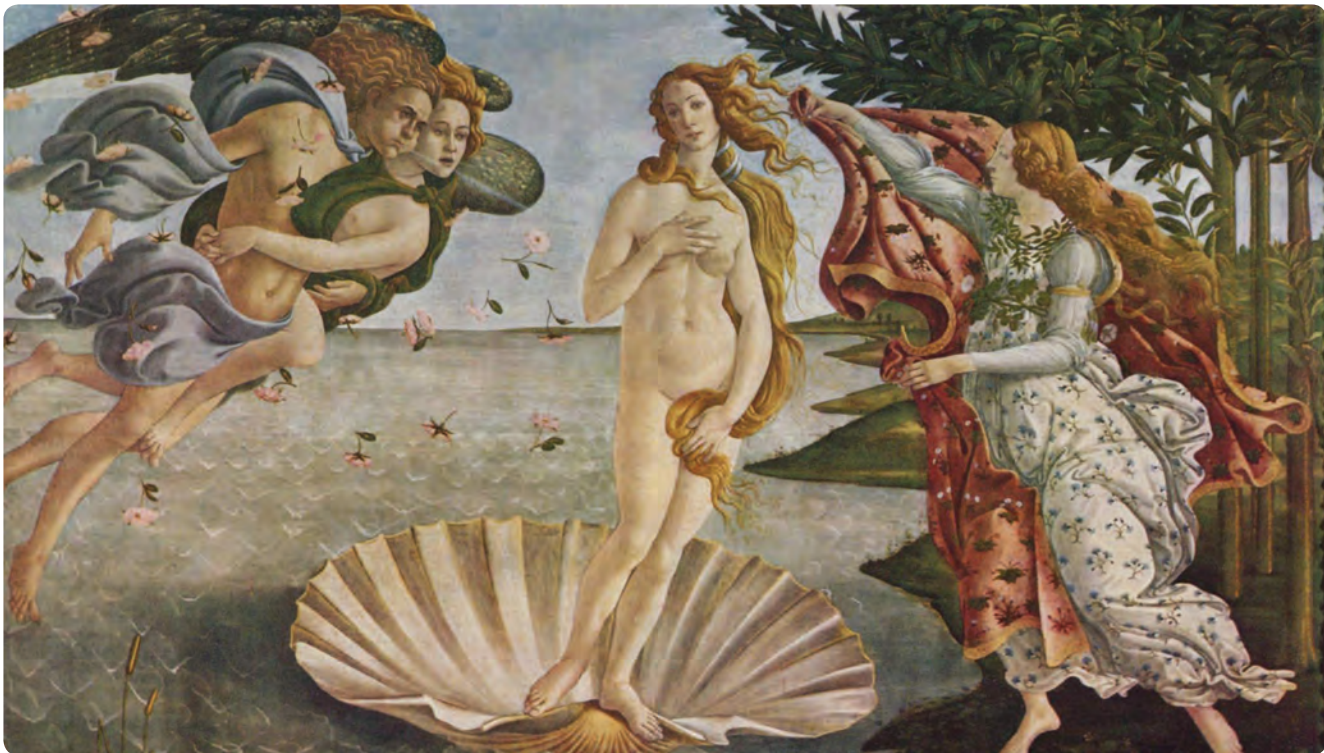
Τον 14ο αι. η Δυτική Ευρώπη βρίσκεται σε κρίση: οικονομικά προβλήματα, πείνα, πόλεμοι και μια επιδημία πανούκλας οδηγούν σε μεγάλες λαϊκές και αγροτικές εξεγέρσεις. Οι φτωχοί άνθρωποι αρχίζουν να διεκδικούν καλύτερη ζωή και περισσότερα δικαιώματα. Η δύναμη των αριστοκρατών-**φεουδαρχών** μειώνεται και οι βασιλιάδες γίνονται πιο ισχυροί και ελέγχουν ακόμη και την εκκλησία. Δημιουργούνται κράτη με κεντρική εξουσία, οργανωμένη διοίκηση, φορολογία και στρατό.

Ο 15ος και ο 16ος είναι αιώνες μεγάλων αλλαγών. Το εμπόριο και η αστική οικονομία ακμάζει. Ο Γουτεμβέργιος ανακαλύπτει την τυπογραφία. Οι ευρωπαίοι ταξιδεύουν και ανακαλύπτουν νέες ηπείρους. Δημιουργούνται οι πρώτες αποικιακές αυτοκρατορίες. Οι μορφωμένοι λόγιοι (ονομάζονται ουμανιστές) μελετούν με πάθος τα αρχαία ελληνικά και λατινικά κείμενα και τις επιστήμες. Προσπαθούν να εξηγήσουν τον κόσμο και τη φύση περισσότερο με τη λογική και όχι μόνο μέσα από τη θρησκεία. Ιδρύονται λοιπόν πολλά σχολεία και πανεπιστήμια. Από την εποχή αυτή η εικόνα που έχει ο άνθρωπος για τον κόσμο και τον εαυτό του θα αλλάξει για πάντα. Με τα γράμματα και τις επιστήμες, ο άνθρωπος δεν μπορεί μόνο να γνωρίσει τον κόσμο, αλλά και να τον αλλάξει.

Αναγέννηση

Είναι το πνευματικό και καλλιτεχνικό κίνημα το οποίο υμνεί την ομορφιά της φύσης και του ανθρώπου έχοντας ως πρότυπο την κλασική αρχαιότητα. Η πρόοδος στη λογοτεχνία και κυρίως στην τέχνη είναι εντυπωσιακή. Η Αναγέννηση ξεκινά από τη Φλωρεντία της Ιταλίας τον 14ο αι. και αναπτύσσεται επηρεάζοντας ολόκληρη την Ευρώπη τον 16ο αι.

Σήμερα οι ιστορικοί συχνά χρησιμοποιούν τον όρο «αναγέννηση» και για άλλες εποχές που ακμάζουν τα γράμματα και οι τέχνες (π.χ. «μακεδονική αναγέννηση» ή «παλαιολόγεια αναγέννηση» για διάφορες ιστορικές περιόδους της Βυζαντινής αυτοκρατορίας).

«Η γέννηση της Αφροδίτης», τέλη 15ου αι., του Μποτιτσέλι (Alessandro di Mariano di Vanni Filipepi, 1445-1510, γνωστός σαν Sandro Botticelli), Φλωρεντία, Μουσείο Uffizi.

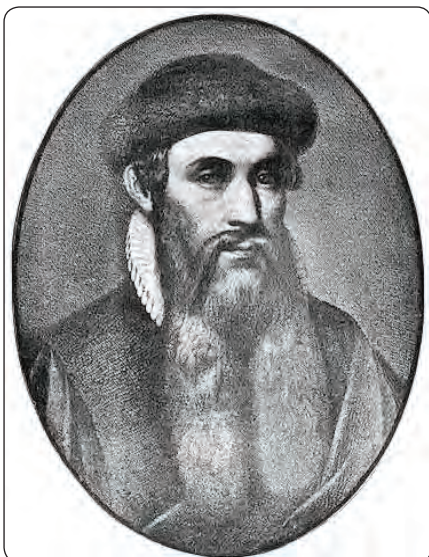

«Η δημιουργία του Αδάμ», 16ος αι., του Μιχαήλ Ἀγγελου, Βατικανό, Καπέλα Σιξτίνα.
Ο Μιχαήλ Ἀγγελος (Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni, 1475-1564, γνωστός σαν Michelangelo) είναι από τους σημαντικότερους ζωγράφους και γλύπτες της Αναγέννησης.

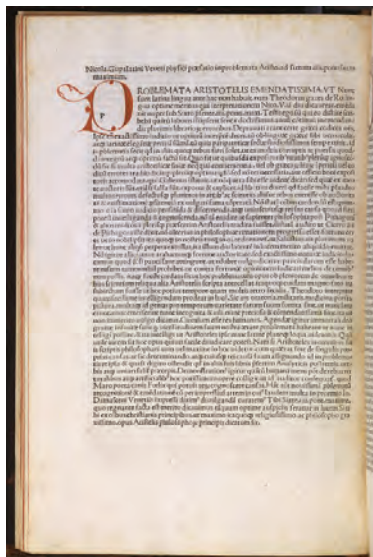

Βατικανό, Βασιλική Αγίου Πέτρου, τέλη 15ου αι.
Το μαρμαρίνο γλυπτό είναι έργο του Μιχαήλ Ἀγγελου. Η Παναγία κρατά το νεκρό Χριστό μετά την αποκαθήλωση.

Ο «πατέρας» της τυπογραφίας,
Ιωάννης Γουτεμβέργιος.

The first edition of Homer, printed in Florence, 1488.

Τυπογραφεία ιδρύθηκαν και στη Βενετία, μερικά μάλιστα από Έλληνες που είχαν καταφύγει εκεί. Στις εικόνες δύο βιβλία που τυπώθηκαν στη Βενετία στα μέσα του 15ου αι.: ένα κείμενο του Αριστοτέλη (σε λατινική μετάφραση) και η πρώτη σελίδα από το βιβλίο της «Οδύσσειας» (αντίγραφο Γενναδείου Βιβλιοθήκης).

Συζητήστε ποιες πιστεύετε ότι ήταν οι συνέπειες της ανακάλυψης της τυπογραφίας.

Χάρτης του Abraham Ortelius (1570).

Οι έμποροι και οι ναυτικοί της δυτικής Ευρώπης έψαχναν νέους δρόμους για να φέρουν προϊόντα από την Κίνα και τις Ινδίες μέσω της θάλασσας. Πρώτοι ξεκίνησαν τις εξερευνήσεις οι Ισπανοί και οι Πορτογάλοι, σύντομα όμως ακολούθησαν και άλλοι (Γάλλοι, Άγγλοι, Ολλανδοί κ.ά.). Με τα ταξίδια και τις ανακαλύψεις των νέων ηπείρων οι άνθρωποι κατανόησαν ότι η γη είναι στρογγυλή.

Διαφωτισμός

Στα τέλη του 17ου αι. εμφανίζεται στην Ευρώπη ο Διαφωτισμός. Πρόκειται για ένα πνευματικό κίνημα που αμφισβήτησε τον παλιότερο τρόπο σκέψης και την εκκλησία. Στόχος του να απομακρύνει τον άνθρωπο από τις προλήψεις, τις δεισδαιμονίες, και την ιδέα ότι όλα γίνονται σύμφωνα με τη βούληση του Θεού. Οι εκπρόσωποί του Διαφωτισμού πιστεύουν στη δύναμη της ανθρώπινης λογικής και στην πρόοδο που φέρνει η επιστημονική γνώση. Υποστηρίζουν ότι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι και έχουν από τη φύση ορισμένα δικαιώματα. Στρέφονται ενάντια στην απόλυτη μοναρχία που περιορίζει την ανθρώπινη ελευθερία και πιστεύουν ότι οι πολίτες πρέπει να ελέγχουν την εξουσία. Υποστηρίζουν τη διάκριση ανάμεσα στην πολιτική και τη θρησκευτική εξουσία, την ανεξιθρησκία, το σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

Οι ιδέες του Διαφωτισμού εξαπλώθηκαν σε όλη την Ευρώπη. Οι πρώτοι που τις «αγκάλιασαν» ήταν οι αστοί που είχαν αποκτήσει οικονομική δύναμη μέσα από το εμπόριο και ήθελαν να συμμετέχουν και στην πολιτική. Οι ιδέες αυτές όμως άγγιξαν και τους καταπιεσμένους φτωχούς και προετοίμασαν τις επαναστάσεις που έγιναν στα τέλη του 18ου αι. και πρώτα τη Γαλλική Επανάσταση (1789).

Η Εγκυκλοπαίδεια (28 τόμοι συνολικά) γράφτηκε και εκδόθηκε από Διαφωτιστές, που ήθελαν να συγκεντρώσουν σε ένα έργο όλες τις γνώσεις για όλα τα θέματα.

Ο γάλλος Ζαν Ζακ Ρουσώ (1712-1778) έκανε κριτική στην κοινωνική ανισότητα και υποστήριξε ότι το δίκαιο πρέπει να βασίζεται σε αυτά που θέλουν οι περισσότεροι.

Ο γάλλος Βολταίρος (1694-1778) υποστήριζε την ελευθερία της σκέψης και πολεμούσε τον θρησκευτικό φανατισμό. Έλεγε: «διαφωνώ με αυτό που λες, αλλά θα υπερασπιστώ με τη ζωή μου το δικαίωμά σου να το λες». Για τις ιδέες του ο βασιλιάς της Γαλλίας τον φυλάκισε 11 μήνες.

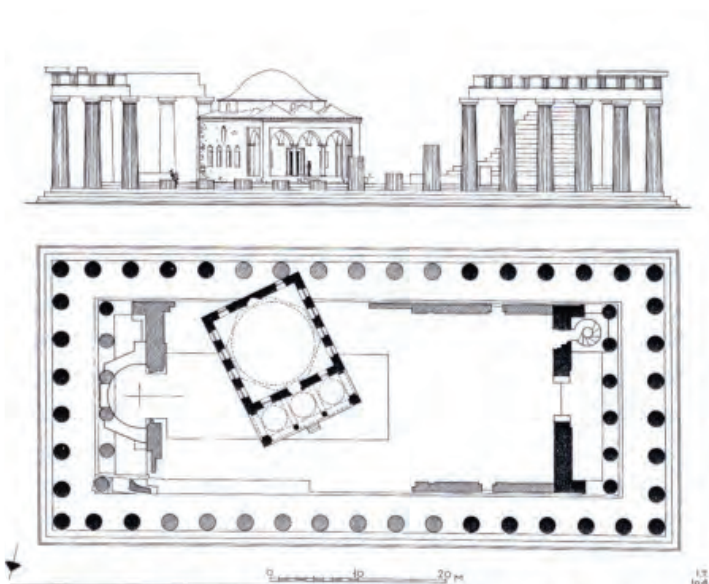

● Γ.7 ΠΑΡΘΕΝΩΝΑΣ: ΟΙ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΜΝΗΜΕΙΟΥ

γ' ενότητα Ο ελληγισμός στην Οθωμανική αυτοκρατορία

Από τον 6ο αι. ο Παρθενώνας είναι χριστιανικός ναός αφιερωμένος στην Παναγία. Ονομάζεται «Παναγία η Αθηνιώτισσα». Για να γίνει χριστιανικός ο ναός, έγιναν κάποιες αρχιτεκτονικές αλλαγές. Από τον 13ο έως τον 15ο αι. η Αθήνα περνάει στα χέρια των Φράγκων (Καταλανών, Φλωρεντίνων κ.ά.) και ο Παρθενώνας γίνεται καθεδρικός ναός (Ecclesia de santa Maria di Atene).

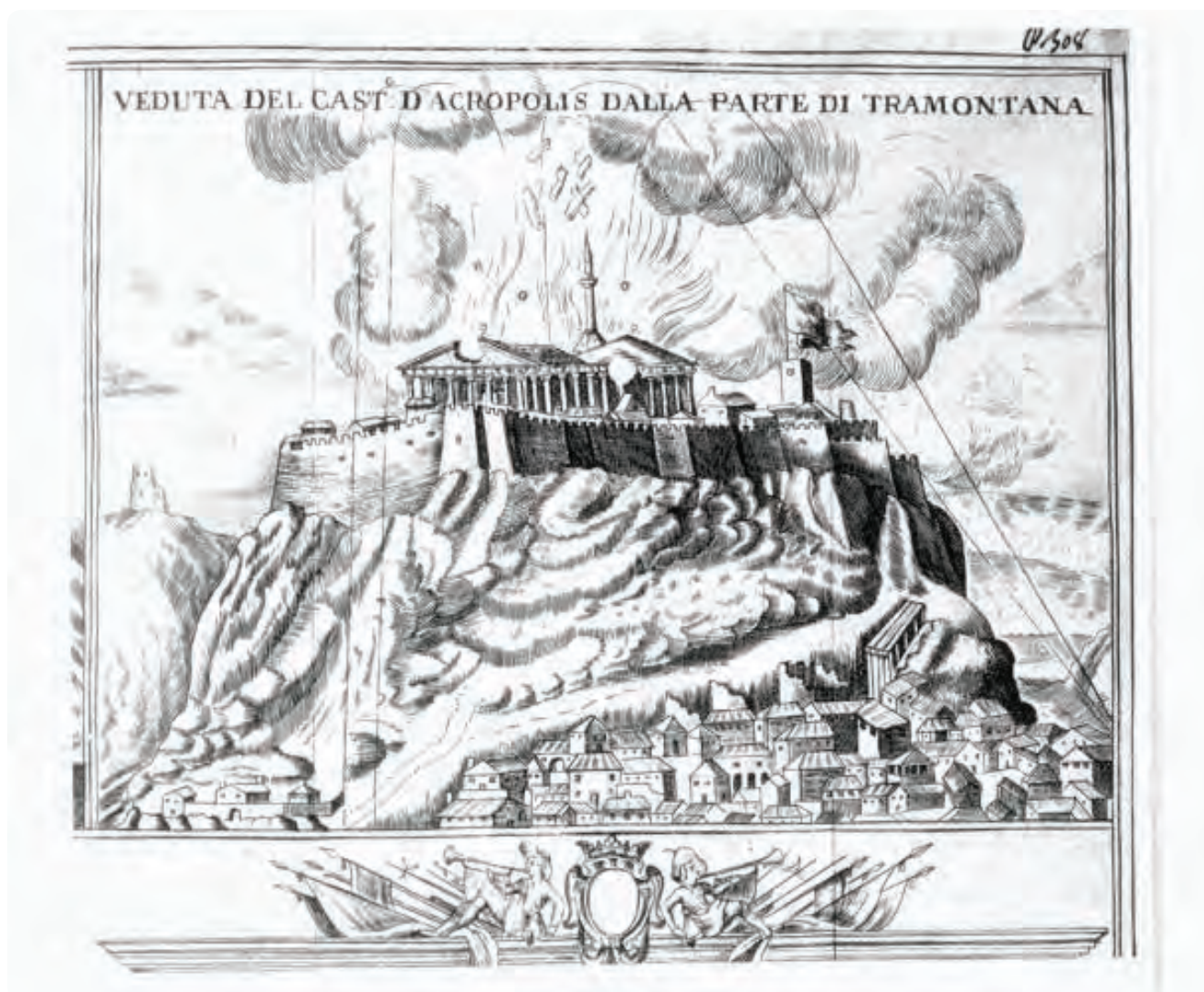
Έτσι ήταν ο Παρθενώνας το 1800 περίπου. Εδώ φαίνεται και το μικρό τζαμί που έχτισαν οι Τούρκοι μέσα στον Παρθενώνα μετά την ανατίναξη του 1687 (σχέδιο Μ. Κορρέ).

Μετά την ειρηνική κατάληψη της Αθήνας από τους Οθωμανούς το 1458, ο Μωάμεθ Β΄ επισκέπτεται την Ακρόπολη. Οι Τούρκοι δείχνοντας σεβασμό στην πόλη δεν πειράζουν τα μνημεία. Ο Παρθενώνας μετατρέπεται σε τζαμί και στην Ακρόπολη χτίζονται σπίτια όπου μένουν Τούρκοι. Εκεί μένει επίσης η φρουρά και ο διοικητής της Αθήνας.

Μεγάλη καταστροφή στο μνημείο έγινε το 1687 κατά την πολιορκία της Αθήνας από τις βενετικές δυνάμεις. Μία οβίδα ανατίναξε την πυριτιδαποθήκη που ο τούρκος διοικητής της Αθήνας είχε βάλει μέσα στο ναό. Το μεγαλύτερο τμήμα του ναού (στην ανατολική πλευρά) κατέρρευσε.

Στο τέλος του 17ου αι. οι Βενετοί με αρχηγό τον Φραγκίσκο Μοροζίνι, έφτασαν στην Αθήνα και πολιορκήσαν του Οθωμανούς. Ο Μοροζίνι τότε βομβάρδισε την Ακρόπολη, όπου είχαν κλειστεί οι Οθωμανοί.

Τον 19ο αι., λίγο πριν την ανεξαρτησία της Ελλάδας, ο άγγλος λόρδος Έλγιν, πρέσβης της Αγγλίας στην Κωνσταντινούπολη, λεηλάτησε τον Παρθενώνα αποσπώντας και παίρνοντας μαζί του στην Αγγλία σημαντικό μέρος των μαρμάρων.

Επισκέπτομαι

Μουσείο της Ακρόπολης: www.theacropolismuseum.gr

Γ.8 ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Οι Βενετοί κυριάρχησαν στην Κρήτη από το 1211 έως το 1699 (οπότε την κατέλαβαν οι Οθωμανοί). Η Κρήτη, με πρωτεύουσα τον Χάνδακα (σημερινό Ηράκλειο) ήταν η πιο σπουδαία βενετική εμπορική βάση στην ανατολική Μεσόγειο. Τα πρώτα χρόνια έγιναν αρκετές επαναστάσεις εναντίον των Βενετών. Σιγά-σιγά, όμως, Βενετοί, ντόπιοι αριστοκράτες και ευκατάστατοι αστοί (έμποροι, αξιωματούχοι, επαγγελματίες, γιατροί, δικηγόροι, βιοτέχνες κ.ά.) βελτίωσαν τις σχέσεις τους. Πολλοί Βενετοί έμαθαν ελληνικά, ενώ πολλοί ντόπιοι υιοθέτησαν τις συνήθειες των Λατίνων (π.χ. τον τρόπο ντυσίματος), ταξίδεψαν στις ιταλικές πόλεις, γνώρισαν την Αναγέννηση και εμπνεύστηκαν από αυτή.

Ο ελληνισμός στην Οθωμανική αυτοκρατορία
V' ενότητα

Από τη βυζαντινή στη μεταβυζαντινή ζωγραφική

Οι βυζαντινές εικόνες δεν έχουν υπογραφή. Ο ζωγράφος είναι ανώνυμος και δεν έχει στόχο να γίνει γνωστός, καθήκον του είναι να διδάξει.

Από τον 15ο αι., τα ονόματα των καλλιτεχνών εμφανίζονται πιο συχνά. Οι αγιογράφοι γίνονται όλο και πιο γνωστοί στους σύγχρονούς τους. Στα εργαστήρια της Κρήτης του 15ου και του 16ου αιώνα οι ζωγράφοι φτιάχνουν εικόνες ακολουθώντας δύο τρόπους: το βυζαντινό ύφος και τα δυτικά πρότυπα. Ο Άγγελος, ο Ανδρέας Παβίας, ο Γεώργιος Κλόντζας και ο Νικόλαος Τζαφούρης είναι πολύ διάσημοι. Ανάμεσα στους κρητικούς ζωγράφους είναι και ο Μιχαήλ Δαμασκηνός. Από την Κρήτη ξεκινάει και ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (El Greco).

Το τέλος του **Μεσαίωνα**, (14ος και 15ος αι.) είναι εποχή συμφορών για την Ευρώπη. Πείνα, πανώλη, πόλεμοι σκοτώνουν μεγάλο μέρος του ευρωπαϊκού πληθυσμού. Ο θάνατος είναι παντού και αυτό φαίνεται και στην τέχνη. Οι εικόνες αναπαριστούν την Παναγία σαν θλιμμένη μητέρα που κρατάει το νεκρό Χριστό. Ο Χριστός με σώμα αποστεωμένο και άκαμπτο ζωγραφίζεται όπως τα χιλιάδες θύματα των συμφορών. Αυτές οι εικόνες λέγονται **Πιετά** (Pieta).

Επισκέπτομαι

Βυζαντινό & Χριστιανικό Μουσείο: www.byzantinemuseum.gr

Μουσείο Μπενάκη: www.benaki.gr

Ιερά Αρχιεπισκοπή Κρήτης (στο Ηράκλειο): www.iak.gr

Ιστορικό Μουσείο Κρήτης (στο Ηράκλειο): www.historical-museum.gr

Η Παναγία «Mater dolorosa» (τέλη 16ου αι.) του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου (1541-1614), Στρασβούργο, Μουσείο Καλών τεχνών. Ο Ελ Γκρέκο είναι από τους μεγαλύτερους ευρωπαίους ζωγράφους. Κρητικός στην καταγωγή, ξεκίνησε σαν αγιογράφος στην Κρήτη αλλά πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στην Ιταλία όπου έγινε μαθητής σπουδαίων ζωγράφων και την Ισπανία όπου έζησε μέχρι το τέλος της ζωής του.

«Pieta», φορητή εικόνα του Νικόλαου Τζαφούρη (Nicolo Zafuri), 15ος αι., Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη.

«Ανάληψη», φορητή εικόνα πιθανόν του Ανδρέα Ρίζου, 15ος αι., Βενετία, Ελληνικό Ινστιτούτο.

«Θεία Λειτουργία» του Μιχαήλ Δαμασκηνού, 16ος αι., Ηράκλειο, Μουσείο Ιερών Εικόνων και Κειμηλίων Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης.

